

KORVIN MATHIAS (MÁTYÁS)IN BAYEZİD II.e
MEKTUPLARI TERCÜMELERİ VE 1503
(909) OSMANLI-MACAR MUAHEDE-
SİNİN TÜRKÇE METNİ

Prof. TAYYİB GÖKBİLGİN

Fâtih'in son senelerinde ve bilhassa Venedik ile bir anlaşma yapıldıktan (1479) sonra Osmanlı-Macar hududunda, Tuna boylarında karşılıklı akınlar olmuş, Erdel'de "Szászváros" civarında, Kenyermezö" mevkiinde vukubulan ve Erdel voyvodası Báthory Istvan ile Tamşvar kumandanı Knizsi Pal'ın yaptıkları müdafaa savaşında, Mihaloğlu Ali ve Mihaloğlu İskender beylerle Evrenos-oğulları ve Malkoçoğulları gibi akıncı reisleri kumandasındaki Osmanlı akıncıları mühim zayıata uğramış, fakat, ertesi sene bunun intikamını almak isteyen akıncı beyleri Avusturya ve Macar topraklarında bu akınları devam ettirmişlerdi.

Fâtih'in vefatından sonra, Bayezid II. in, Osmanlı tahtında henüz mevkiini sağlam görmediği ve kardeşi Cem ile mücadelelerinin, diplomatik safhada da olsa, devam ettiği devirlerde, Batı devletlerine karşı uysal bir siyaset takip ettiği malumdur. Bu sebeptendir ki, 1483 (888) de Morava bölgesindeki kaleleri tahkim etmek üzere Filibe'ye oradan, Samakov, Çamurlu, Sofya'ya gittiği sırada Macar kralı Korvin Mathias ile mütareke akdetmek üzere müzakerelere girişmiş ve bu arzuya, o sırada Bohemya'da harp ile meşgul olan Macar kralınca da uyularak beş senelik bir mütareke akdolunmuştu.

Mathias, Osmanlı padişahının şehzade Cem meselesi dolayısıyla Mısır Memlûk Sultanı ile bir ihtilâf halinde bulunduğunu, şüphesiz, biliyor, fakat, kendisinin de, İmparatorla mücadelesi esnasında, cennup hudutlarında serbest kalacağını düşünüyordu.

Bu mütareke ve bu vesile ile teati edilen mektuplar ve elçiler hakkında kaynaklarımızda, müphem bazı kayıtlar varsa da "Katona" ve diğer Macar kaynakları, onlardan naklen de Hammer ve Zinkeisen, bundan sarih bir şekilde bahsederler.

Filhakika, hususî kütüphanemizde mevcut ve Mudurnu'lu Mehmed bin Elvan tarafından tadilen istinsah edilen yazma bir "Âl-i Osman Tarihi"nde, mütarekeden bir sene sonra, yani 1484 (889) de Bayezid II. tarafından Macaristan'a bir elçi gönderildiği hakkında bir kayıt vardır¹. Bu elçi, efsaneye göre, Tuna'dan çıkarılan çok eski ve tarihî kılıcı sahibi bulunan bir bezirgândan satın alarak getirecekti. Gerçekten, bu arzu tahakkuk eder ve kılıç padişahın hazinesine girer. Bu, şüphesiz ki, sonradan Macaristan'ın fethini tebşir eden efsanevi ve kudsî bir hâdisedir. Fakat, bizim için ehemmiyetli olan şey, bu tarihte (889=1484) bir elçinin Macaristan'a gönderildiği hakkındaki ifadedir. Daha sonra, 1485 (890) senesinde bir Macar elçisinin Bayezid II. nezdine geldiği hakkında bütün Osmanlı kaynakları müttefiktir. Hattâ, birbirini takiben bir kaç elçinin geldiğinden de bahsederler. Bu cümleden olmak üzere, Kemal Paşa-zâde (İbn Kemal) Boğdan'daki muzafferiyeti müteakip Şark ve Garb'in elçilerinin gelerek padişah tarafından kabul edildiğini söyler, Mağrip Sultanının, sonra, Uzun Hasa'nın oğlu Sultan Yakub'un, diğer Şark hükümdarlarının ve nihayet Macar elçisinin bir çok hediyelerle geldiğini bildirir². Hattâ, bu tarihte, "Üngürüs kralının tekrar elçisi gelüb" dediğine göre daha önce de, belki mütareke akdedilmesi münasebetiyle, başka bir elçinin İstanbul'a geldiği anlaşılmaktadır.

Gerek Lûtfi Paşa ve Tâcüttevarih ve gerek diğer kaynaklar bu meselede müttefiktirler. Ancak, İbn Kemal, diğerlerinden farklı olarak bir taraftan, Boğdan seferini müteakip gelen bu elçinin bir anlaşma teminine geldiğini ve arzusuna muvaffak da olduğunu söylemekte, diğer taraftan ise, bir müddet sonra Macar kralının yeni bir elçisinin Padişahın Yanbolu'ya ava gitmesinden önce Edirne'ye gelerek Divan-ı Hümayun'da hazır olduğunu bildirmektedir. Kemal Paşa-zâde'nin kaydından bir şey daha anlaşılmaktadır ki, 1484 (889) de gelen bu Macar elçisi, Kral Mathias'ın Boğdan seferi münasebetiyle şayi olan hazırlıklarının hakikî sebebini Babıâli'ye bildirmek suretiyle, Bayezid II. in şüphesini gidermiş ve böylece tarasfeyn arasında itimat te-

¹ Bu yazma "Tevarih-i Âli Osman"ın esas itibarıyla aynı, fakat, bazı tafsilâtı ve ibâre farkları bulunan diğer nüshaları Ayasofya ktb. No. 3018, Husrev Paşa ktb. No. 386, İnkilâb ktb. Cevdet yazmaları. No. K. 255 dedir.

² Millet ktb., Ali Emiri kısmı No. 32 varak 34, 35.

essüs etmişti. Tâcüttevarih müellifinin de sarih bir şekilde ifade ettiği gibi (Cilt II., s. 45), Macar kralının Boğdan voyvodasına yardım etmek istediği doğrudur. Filhakika, o, 1484 de, yani Bayezid II. nezdine elçilerini gönderdiği esnada, bu sefer münasebetiyle, Erdel'deki kumandanlarına, Boğdan voyvodasına yardım etmeleri hakkında emir vermiş, kendisinin de bu yolda hazırlıklar yaptığını bildirmişti. Bu husustaki bir vesikaya istinaden bize bu malûmatı veren N. Jorga, Macar kralının, şayet ciddî olarak buna karar vermişse, Osmanlılarla bir sene evvel yaptığı mütarekeyi pek âlâ bozarak harekete geçebileceği, binaenaleyh, bu meselede onun samimî olmadığı mütalâasında bulunmaktadır³.

Müteâkip senelerde de Osmanlı-Macar münasebetleri 1483 mütarekesini meriyette bulunduracak şekilde devam etmişti. Hurmuzaki koleksiyonunda neşredilen⁴ iki mektuptan biri, Mathias'ın Bayezid II.'e 1484 de muhatabını mütareke hükümlerine riayete davet ve iki kalenin (Kili, Akkerman) Boğdan'a iadesini mutazammındır. Diğeri ise, Bayezid II.'in Mathias'a, bu kaleleri geri vermeyeceğini, fakat, Eflak ve Boğdan voyvodalarına karşı iyi muamele edeceğini bildiren tarihsiz mektubudur.

Bundan sonra, teâtî edilen elçiler arasında, Oruç Bey'in⁵ ve Lûtfî Paşa'nın da⁶ zikrettikleri 1486 (891) daki Macar elçisi Bahşi-oğlu بخشی اوغلی (Demetrius Baksıç) vardır. Hammer, bu sefaretin tarihini zikretmemekle beraber, bu sırada vuku bulduğunu bildirmekte ve bu elçinin (Demetrius Baksıç) avdeti esnasında Semendre yakınındaki âkibetini Türk müverrihlerinden de faydalanarak anlatmaktadır. Aynı suretle, bir Osmanlı elçisinin de yine bu sırada Mathias'ın Neustadt (Bécsujhely) ordugâhında bulunduğunu haber vermektedir ki, işte burada bahis konusu edeceğimiz ve bu tebliğimizin esasını teşkil etmekte bulunan Topkapı Arşivinde bulduğumuz mektuplar⁷ bu hâdiselerle ve bu elçilik heyetleriyle ilgilidir.

Divân-ı Hümâyun tercümanları tarafından oldukça bozuk bir türkçeye çevrilmiş olan bu mektuplardan üçü Mathias'dan Bayezid

³ Studii Istorice asupra Chilei și Cetatii-Albe, Bucuresti 1899, s. 165.

⁴ Documenti. . . II. 1, Bucuresti, 1891, s. 3, 16.

⁵ Tevarih-i Âl-i Osman, 1925, s. 134.

⁶ Tevarih-i Âl-i Osman, 1341, s. 194.

⁷ Topkapı Sarayı Arşivi, No. E. 6630, 6633.

II.'e hitaben yazılmış, bir tanesi de Macar hudut kumandanından, galip bir ihtimal ile, Erdel voyvoldası Báthory István tarafından gönderilmiştir⁸.

Mektuplardan ikisi sadece hicrî ve milâdî ay ve gün tarihlerini, yazıldıkları yeri bildirmekte, diğer ikisi hiçbir tarih kaydı taşımamaktadır. Keza, bir tanesinde kralın adı geçmekte, birinde ise kimden kime hitaben yazıldığı söylenmemektedir. Bununla beraber, üçünün, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, Mathias'dan Bayezid II.'e, birinin de Bathory Istvan tarafından (evvelce neşrettiğimiz makalede sandığımız Knizsi Pal olmasa gerekir) yine padişaha gönderildiği muhakkaktır.

Bu mektuplardan birindeki tarih, 8 Haziranın 17 Cumadelâhireye tesadüf ettiğini bildirmektedir ki, bundan bahis konusu senenin H. 892, milâdî 1487 olduğu anlaşılmaktadır.

Hem Bayezid hem de Mathias'ın isimlerini zikreden diğer mektupta, 25 Haziranın evâhir-i Recebe tesadüf etmiş gösterilmesi, bunun da 1489 senesine ait olabileceğini zannettirmektedir. 8 Haziran tarihli Sopron'dan yazılmış, 25 Haziran tarihli ise Neustadt'dan, yani Wiener Neustadt (Bécsujhely) den gönderilmiştir ki, o sırada Macar kralının burayı muhasara ettiği bilinmektedir. Osmanlı kaynaklarında 1487-1489 tarihlerinde Macaristan'dan elçi geldiğine veya oraya elçi

⁸ Bu mektuplardan birini ki "Emîr Sultan Yıldırım Bayezid'e Türkün Ulu Sultanına. . . "hitabıyla başlayanını ve Bathory Istvan'ın mektubunu vaktiyle bir mecmuada neşretmiş (Bilgi, sayı 82, Şubat 1954) ve bazı mülâhazalar dermeyan etmiştik. Bu vesikalardan haberdar olan Prof. Dr. F. Babinger ise, aynı tarihte, bu mektupların ve daha başka bu devre ait vesaikin Sırpça asıllarını Prof. Nicola Radovic vasıtasıyla Belgrad'da neşrettirmişti. (Cinque lettres de la fin XV. siècle, Beigrad 1953 - 1954). Benim onların neşrinden, onların da benim neşirden haberimiz bulunmamışsa da, Münih Kongresi arifesinde orada Türkoloji seksiyonundaki bir tartışma durumun açıklanmasına vesile olmuş ve Prof. Radojicic'in bunlardan bilhassa bir tanesinin (25 Haziran tarihli) Sırpça aslını neşrettiği anlaşılmıştı ki, bu suretle, bu tebliğin dayandığı Türkçe vesikalar henüz işlenmemiş ve neşredilmemiş demektir. Bu Sırp âliminin neşrettikleri arasında bulunan ve Bathory Istvan tarafından Miha-loğlu Ali Bey'e gönderildiği söylenen mektup ise, bizimkinin 1 Mayıs tarihini taşımamasından dolayı yine o tarihlere ait bulunan diğer bir vesika olduğunu göstermektedir. Mamafih, Sırp âlimleri Sırpça vesikalar ile bu Türkçelerini dikkatle karşılaştırarak hangilerinin asıl ve tercüme olduğunu, hangilerinin yalnız tercümesinin bulunduğunu tesbit etmek imkânına sahiptirler. Diğer taraftan, Mathias'ın ve Macar rüesasının asıl mektuplarını Macarca veya lâtince yazıp yazmadıkları da cây-i sualdir. Bu tercümelelerdeki bazı kelimeler (meselâ iskele mukabili kötö. . . "hazinedar mukabili yine Macarca Kinstarto gibi) bu hususta bir şüphe ve tereddüt uyandırmaktadır.

gönderildiğine dair bir kayıt yoksa da, Bonfinius, 1488 de bir Türk elçisinin Pannonya'ya geldiğini bildirmektedir⁹.

Bu mektupların asıllarını ne Hunyadi'ler devrine ait olan Monumenta Hungaria Historica¹⁰ serisinde, ne Hurmuzaki vesikalarında veya Jorga'nın neşrettikleri¹¹ arasında bulmak kabil olamamıştır.

İki mektupda Bosna hudutlarındaki Türk kumandanlarının akınlarından şikâyet edilmekte, fakat, evvelce yapılan mütarekenin¹² ruhuna sadık kalınmak istendiği belirtilmektedir. 8 Haziran tarihli mektupta, daha evvelce de Bosna kuvvetlerinin tecavüzlerinden şikâyet ettiklerini bildiren Macar kralı, şimdi bunu tekrar söylemekten sıkıldığını ifade ile yeni hudut hâdiselerini anlatmaktadır. Aradaki anlaşma ruhuna uymıyan bu tecavüzlerden padişahın herhalde haberi bulunmadığını ve bu türlü hareketlere razı olamayacağına kani bulunduğunu söyledikten sonra, bunları, bir müfettiş göndererek tahkik ettirmesini istemekte ve Macar topraklarında öldürülen Osmanlı tebaası bir yahudinin katillerini ve mallarını buldurmak için hazinedara (Kincstarto) emir verdiğini ve tazminatı kabul ettiğini ilâve etmekte ve sonunu şöyle bitirmektedir: "Zira dilemeyüz ki sizin âdemlerinize bizden ve bizim âdemlerimizden zulüm vaâki ola...".

Öyle görünüyor ki, buna cevaben Bayezid II. kapukullarından Ali vasıtasıyla Matyas'a bir mektup göndermiş¹³ ve yukarıda temas edildiği üzere, bu mektup Mathias'ı Wiener Neustadt ordugâhında bulmuştu. İşte, Mathias'ın 25 Haziran tarihli mektubu, Bécsujhely'den Recep ayının sonlarına rastlıyan 1489 da yazılmıştır. Recebin

⁹ Rerum Ungaricarum Decades Tome IV. 1. Partis, s. 157 "Eodem quoque anno Turcorum legati pro confirmandis sepius indutiis in Pannoniam venere".

¹⁰ Bu koleksiyonun bazı ciltlerini Münih'de "Bayerische Staatsbibliothek.. de görmek fırsatını buldum. III. ciltteki bir vesikayı, bu münasebetle, zikretmek isterim. Bunda, Macar Kralı, Türkler aleyhindeki hazırlıklara dair Augusburg meclisine gönderdiği (1488) teklifler anlatılmaktadır "De provisione facienda contra Turcica Articuli missi per Dominum Regem ad Dietam Auguste". (Magyar Diplomaciai Emlékek Matyas Kiraly Korabol, Negyedik osztaly, III kötet, vesika No.275, s. 435).

¹¹ Notes et extraits pour servir a l'histoire des croisades au XVe siècle Bucarest, 1915.

¹² Cet armistice fût prolongé pour trois ans en 1488 voir: Zinkeisen, II. p. 501.

¹³ Bahis konusu olan adam, Ali, o sırada Venedik'e de gönderilen subaşı Ali olsa gerektir.

son üçte biri 10 gün olduğuna göre, bunun 1488 tarihinde yazılmış olması da mümkündür. Fakat, Papa'nın Mathias nezdindeki elçisi Angelo'nun 25 Haziran 1489 da Papa Innocent VIII.'e gönderdiği dikkate değer mektuptaki¹⁴ ifade gözönüne alınır ve bir Türk elçisinin o sırada Mathias nezdinde bulunduğunun bildirildiği düşünülürse bunu 26 Recep 894 tarihine rastlayan 25 Haziran 1489 olarak kabul etmek daha doğrudur. Angelo, bu mektubunda, Papa'ya, Mathias ile vuku bulan bir muhaveresini nakletmekte, Macar kralının ne sebeple Osmanlı padişahı ile dostluk yaptığını kendisine anlattığını bildirmektedir. Bu sırada, Papa, şehzade Cem meselesi yüzünden Bayezid II. ile dostluk münasebetleri kurmuş ve bunu da bir suretle Mathias'a anlatmış bulunmakta idi. Buna karşı, Macar kralı, Papa'nın elçisine demişti ki, "benim Osmanlı padişahı ile olan dostluğum kendisinininkinden daha kuvvetlidir". Filhakika, 25 Haziran tarihli mektup tamamen bu edâyı taşımakta, çok dostane hitapları ihtiva etmektedir :

"Gayetde rûşen başlar başı ve kuvvetlû efendi Sultan Bayezid Hana müslümanların ve gayrı çok vilâyetlerin ulu sultanına efendim ve karındaşım ve dostum ve bizim gayetde sevgilû hısımımıza çok sağlıklar ve muhabbetler ve eyû tâbi'ler yüceliği kabul kıla".

Kendisini, Macar ve Çek kralı, Viyana Hersek'i olarak takdim eden bu mektubunda da yine bazı şikâyetler vardır. Fakat, bu şikâyet konusu olan hâdiselerin padişahın emri ve haberi olmadan yapıldığı tekrar tekrar söylenmekte ve bunu yapmak zorunda kaldığı için duyulan hicap da ifade edilmektedir :

"Bilürüz ki ol kadar şikâyet ile yüceliğünüzü incidüb dururuz tekrar anmağa ve şikâyet etmeğe utanuruz"

Mathias, bilhassa Bosna sancak beyinden şikâyet etmekte ve bu adam orada kaldıkça anlaşmıya riayet olunamayacağını bildirmektedir. Buna mukabil, yine adını zikretmediği, Semendre sancak beyinden fevkalâde hoşnuttur. Bu sırada, bilindiği gibi, Bosna'da Yakup Paşa, Semendre'de ise Hadım Süleyman Paşa bulunuyordu. Bosna sancak beyinin akınlarına zaman zaman Yajcza Bânının karşı koyduğu da bilmünasebe anlatılmaktadır. Mathias'ın, bu mektublarında, mütema-diyen Bosna'dan bahsetmesi, Yajcza Bânlığını bir ileri karakol gibi

¹⁴ Hurmuzaki, Documenti, II. 2, vesika No. 274, s. 308.

bulundurduğu bu bölge üzerinde, bazı emeller beslediği hakkında bir şüphe uyandırmaktadır. Zira, onun 1485 den sonraki diplomatik faaliyetlerinde gayri meşru çocuğu Jean için Bosna ve Hırvatistan kiralığını temine çalıştığı bilinmektedir. Bu çocuğu Sforza hanedanından bir kızla evlendirmek istediği zaman bunu açıkça söylemiş, 1488-1489 yıllarında İmparator ile müzakerelerde bulunurken de aynı şeyi tekrarlamıştı¹⁵. Bu itibarla, Bayezid II. ye gönderdiği mektuplarda Bosna'yı daima şikâyet konusu etmesi, oradaki enerjik ve muktedir bir kumandanı değiştirterek daha pasif, meselâ iktidarsızlığını bildiğimiz Hadım Süleyman Paşa gibi birisini tâyin ettirmeye çalıştığını düşündürmeye müsaittir.

Mathias'ın tarihsiz olup da evvelce neşrettiğimiz mektubu bunların içinde en eskisi gibi görünmektedir ve Despot'un bir adamı ile teati edilen mektupları bahis konusu etmektedir. Burada zikri geçen Despot'un Prof. Nicola Radojic'in ileri sürdüğü Vuk (le Dragon de feu) olması muhtemeldir. Bathory Istvan tarafından gönderildiği farzolunan ve yine isimsiz ve tarihsiz olan mektup ise, Tuna nehri kıyılarında yapılan tahkimatı şikâyet konusu olarak ele almakta, Osmanlı kuvvetlerinin Niş veya Alacahisar'a çekilmesini talep etmektedir¹⁶.

1503 (909) Osmanlı-Macar muahedesinin Türkçe nüshasına gelince, bu hususta Türk kaynakları tamamen meskût geçmekte ve 909 senesi vukuatı sırasında böyle bir muahededen bahsetmemektedirler. Sadece, muahhar bir kompilasyon olan Hayru-lah Efendi buna dair küçük bir telmih yapmaktadır (cilt IX. s. 127) Hammer ise gerek Marini Sanudo'dan gerek Venedik kaynaklarından faydalanarak bu meselede tafsilât vermekte ve hattâ muahedenin lâtince metnini de aynen nakletmektedir¹⁷. Bununla beraber gerek Hammer, gerek, daha sonra, Zinkeisen hem Türkçe metne hem de bazen, lâtince metne tetabuk etmeyen bir kısım malûmat vermektedirler. Buna bir misal olmak üzere, Hammer'in, muahdede Vladislas'ın Bulgaristan'daki memleketinin de dercedildiğinden bahsetmesini zikredebiliriz¹⁸. Halbuki, lâtince metin bu kısmı aynen şöyle ifade etmektedir:

¹⁵ Thallóczy Lajos, *jajcza Története*, Budapest 1915, s. 147 v. dd.

¹⁶ Bilgi mecmuasında evvelce transkripsiyon harfleriyle neşredilen bu son iki mektubu buraya orijinal harflerle tekrar naklediyoruz.

¹⁷ Fr. nşr. IV., s. 393 v. dd.

¹⁸ "Chacune des possessions de Vladislas en Servie, en Bosnie et en Bulgarie était expressement désignée dans le traité..."

“Item quod ista pax sit pronobis et regnis nostris precepue Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croa cie, Sclavonie etc.... Item Partes Transilvanie et regnum Bozne cum castro jajcza et aliis castris partibusque et pertinenciis ad ipsum spectantibus. Preterea pro castro glorioiso Belgrad sive Nandoralba (Nandorfehervar) (Türkçe metinde “castro glorioso” yoktur) similiterque pro castro Zeweryn et Zrebernic et cum castro Sabacz pertinenciis ac metis eorum”

Türkçe metin ise (19) :

“Üngürus ve Çeh memleketi İlleri ve tevabi’leriyle... Dalmaçya ve Hırvat ve İsloven ve Erdel ve Bosna ve Yayça ve Semendre karşusunda olan Kral’ın memleketi ucunda Srebernic ili günü ile ve Böğürdelen tevâbi’i ile ve Belgrad ve Söreyn ve andan gayrı..”

Diğer taraftan, Hammer’in Engel’den ²⁰ naklen muahede tarihini 16 Safer 908 göstermesi de ²¹ ne Türkçe metne (28 Safer 909), hattâ ne de lâtince metne (Datum Bude XX. die Mensis Augusti supra dicta) uymamaktadır.

Zinkeisen ise, hem Osmanlı devletine hem de Macar kralına vergi verecekler arasında Erdel’i zikretmekle büyük bir hataya düşmüştür²². Halbuki Türkçe nüshada olduğu gibi lâtince metinde de Erdel (Transilvanya) bu kategoride zikredilmemiştir. Zaten buna imkân da yoktur.

Hulâsa, bu muahedenin Türkçe nüshası, mukayeseye imkân verdiği için bir çok bakımdan çok önemlidir. Andlaşmaların Türkçe ve yabancı dildeki metinleri arasında aykırılık bulunagelmıştır. Bu hâdisede de muahede metinlerinin nihaî şeklini alabilmesi için epeyce gayret sarfedilmiş, ilk ahidname metinleri aradaki farklardan dolayı birer defa değiştirilmiş ve böylece bu son şekil elde edilmiştir. Bu kısım lâtince metinde bulunmamakla beraber Türkçe nüshadan cereyan eden vaziyeti şöyle öğreniyoruz :

¹⁹ Bu muahedenin Türkçe metninin vaktiyle, bundan 20 sene evvel Macar âlimi Prof. Dr. Fekete tarafından fotoğrafının alındığını, Budapeşte’de üzerinde çalışmalar yapıldığını, fakat henüz neşredilmemiş bulunduğunu bu defa Münih’de öğrendim.

²⁰ Histoire de Hongrie, III. P.114.

²¹ Fr. nşr. XVII. s. 114.

²² “Eine Erhöhung des von den woivoden der Moldau und von Siebenbürgen, sowie von dem Freistaat Ragusa theils an Ungarn theils an die Pforte bisher gezahlten Tributes sollte in keine weise stattfinden.” ayn. esr. s. 518.

“Yüce hazretim cânibinden mezkûr kral elçisi ile gönderilen ahidnamenin suretini mezkûr Kral elçisi Kral’a gönderüb dahi Kral virdüğü ahidname ile tatbik olundukda yazılan ahidnamelerin ikisinde bile bazı tefavüt vaki olduğu sebepten iki cânibin rızası ile ol tefavüt olan yerler ıslâh olunub dahi Kral cânibinden tekrar ahidname yazılıb yüce hazretinin elçisine verilüb icazet olub dahi andan sonra ol ahidnamelerde tefavüt vaki olan ibaretlerin ıslâhı ve itmamı maslahatı için yüce kapumdan dahi tekrar ahidname yazılmak için...»

Görülüyor ki, bu farklar giderilmeye çalışılmış, fakat buna rağmen, kanaatimizce, yine bazı ufak-tefek nüanslar kalmıştır. Bu hususu inceden inceye tetkik edeceklere bir kolaylık olmak üzere muahedenin Türkçe metnini de ortaya koyuyor ve müstakbel araştırmacıların istifadesine arz ediyoruz.

MACAR KRALI MATHIAS'DAN BAYEZİD II'YE GELEN NAMENİN TERCÜMESİ

(Topkapı Arşivi E. 6630)

“Gayet âlâ ve güçlü emîr sultan Yıldırım Bayezid'e Türk'ün ulu sultanına ve bizim karındaşumuza Allah lûtfiyle ben Üngürüz'ün اونکروز ve Çeh'in Kralı Mathias (Mátyás) karındaşuma ve dostuma gibi selâm ederim andan sonra karındaşım Despot âdemisiyle gönderdiğiniz kâğıtlar ile anladık ki bizüm dostluğumuzu ve hurmetümüzü malûm itmek için bir âdem ile kâğıt gönderdiğiniz kâğıtlar vâsıl olmamış ve içlerinde olan ahbarları dahi dimemişler ve cevabları gelmedüğüne aceblenmiş idim şimdiki hinde kâğıtlarunuzu gördüğümüz gibi orayı kodı amma gayet acındık ol kâğıdla size vâsıl olmaduğuna zira ki ol kâğıtlardan bizüm size olan eyü dostluğumuz ve hurmetümüz anlanurdı ve hem eyü bilüriz ki sizün rûşen zamîrinüzden aramaızda bir hayır haber gelürdi ve Despot âdemisinden işitdüğümüz nesnelere bize gerekdir severüz dahi dostluğa ve eyü komşuluğa ve karındaşluğa hazır olduğu nuzu ve ol eyü dostluk ve eyü barışık Despot âdemisinden evvelâ hazretinize malûm olsun kaçan kim ol bizüm ile istediğiniz eyü dostluk ve eyü komşuluk kabul itmeğe istediniz sizün izzetinize lâıyk olan biz-

den kusur gelmez ve bundan önden اوكدین gönderdiğimiz kâğıtların Hazretiniz hakikatı bildirmek için ısmarladık ol âdemi istesünler eğer bulurlarsa anı bizüm maslahatumızla kapunuza gönderürüz amma Hazretiniz ne asıl ve iş kâğıd gönderirse ol vakıt ol âdemden bilesiz sizün kâğıdılarunuzu kime gönderdiler ve kime verildi bâki şad ve sağ olun.”

“Şefkatlü Sultanım Hazretinize malûmdur bana barışık için ısmarladığın ben dahi Efendim Krala didim ve Kral Hazretlerini dahi dostluk ve barışık üzerine bulmuşum ve şol vecihde anı bulmuşum ki dostluk ve barışık muhkem ola g'ürü ikrarından dönmek olmaya ve şu vecih imdi Hazret-i Kral kaçan kim kendü has ve âdemlerin izzetile karındaşına gibi gönderir şöyle ister ki Hazretünüz dahi sizün verenüzü ve kâğıdunuzu anun elçiliğe gelen âdemlerine gönderesiz ve Hazretiniz dahi beğlerden iki eyü kişi viresiz Tuna'ya Kral âdemleriçün ve şöyle bilesiz ki Kral tahkik bilmişdir ki Hazretiniz iki Paşayı koşmuşdur Tuna kenarında kuleler yapmağçün Kralun memleketine karşı Kral dahi kurudan ve yaşdan beğlerin gönderdi kendü kuvvetiyle ol nesneden beklesünler deyü imdi Hazretiniz görsün ol işün vaktimidür şimdi işlemek ki barışık istersin barışık dahi tamam olur zirâ ki ben Kral önünde ve cemi' Üngürüz beğleri önünde demiş ki Hazretiniz Krala karşı hiç bir nesne işlemez barışık tamam olunca imdi Hazretiniz isterse ki barışık tamam ola ve elçilerümüzünle Paşaların ikisin dahi döndürün Niş'de veyahut Alacahisar'da dursunlar elçiler varub gelince gemilerünüz Semendre'ye gelmesün Kral dahi benüm üzerüme salmışdur eğer Hazretiniz leşkerünüzü tutturursunuz ben dahi leşkerümüzü tutturub Temişvar تمشوار kenarında dururum ve gemilerümüzü dahi kötüglerde ve Salankamen'den aşağı koyuvmeyim zirâ kim Hazretinizin leşkeri Tuna'ya inicek Kral elçilerin göndermez zirâ ki her âdem dirdi ki Kral zaruretden Hvandikâr ile barışık eyledi bizüm Kral'umuz bir zaruretden ötürü barışık eylemez hemen dostluk ve kardaşlıktan ötürü ve değer barışık tamam olursa şol Hazretiniz bildüğü âdemden ötürü ki bize ısmarlamışsız benüm verem ve dinüm ve canım üzerine her kez nitelim Hak Teâlâ sizi bu dünyada diri korsa her kez bu taraftan ol kimesneden üşenmeyesiz şöyle eylemişim ve her ne kim iderseniz alettâcil ulak ile bildiresiz.”

MACAR KRALI MATHIAS'DBN BAYEZİD II. E GELEN
MEKTUBUN SURETİ (1487 — H. 892)
(Toḡkapı Arşivi, E, 6633/2)

“Sûret-i mektub-ı Kral'ı Ungürûs”

“Yüceliğünüze mâlûm ola kim bundan evvel Saray-Ovası سرای اواسی halkından şol-kadar yüceliğünüze şikâyet edüb dururuz ki şimdi tekrar şikâyet itmeğe edeb ideriz ammâ naçar mezkûrlardan bizim memleketimize olan işleri yüceliğünüze arz eylemeğe vâcibdür geçen günlerde Saray-Ovasından seksen mıkdarı atlu bizim Virbas ورباس vilâyetine gelüb urub kendüler diledikleri gibi esir eylediler dönüb gelürken bizim Yayca (Jajcza) یاچجه Bânı işidüb anlara karşı varub buluşub sıyub dağıdub bilmezüz anlardan kimse kurtulmuş var mıdur sonra yine bizim memleketimizde Hırvat'a iki yüz mıkdarı âdem varub bilmezüz neylediler ve onlardan ne olsa gerekdir mezkûrlar musaleha nice dutdukların ve ne veçhile riayet etdüklerin yüceliğünüze malûm olsun tahkik bilürüz bu nesneler padişahlığınızın izniyle ve ma'raziyle değül idüğünde şüphemiz yokdur amma anların itdikleri işleri ve musalehayı riâyet itmedikleri yüceliğünüze arz olunmaduğun acebleriz öyle olsa yüceliğünüzden temennâ iderüz ki kapu halkınızdan bir yarar âdem gönderüb görüb teftiş eyleye hem şöyle umarız ki bu nesneyi yazub i'lâm itdüğümüz biki olsa gerekdir ve bu nesne yüceliğünüze malûm olduktan sonra kendü âdemlerünüze bir veçhile emr oluna ki dostluğa ve musâlehaya muhâlif ziyân ve teâruz eylemeyeler tâ kim biz dahi kendü âdemlerinizden yüceliğümüze şikâyet itmekle huzuruza mâni olmayavuz. ve dahi yüceliğünüze mâlûm ola ki bundan evvel bir yahudi bizim vilâyetimizde bir kaç harâmî öldürüb rızkın almışlar ol husus için bize mektub gelüb mazmûn-ı şerifine tamam gereği gibi muttali olduk ve yüceliğünüze malûm ola kim bizim hurmetlû ve asıl-zâde itimad itdüğümüz Kincstarto'ya کنج تارتو buyurub ısmarladık ki bir kaç yarar âdem Belgrad'a göndere anlarla buluşmak için yüceliğünüz bir yarar âdem ve mezkûr yahudinin akrabasından bir kimesneyi gönderüb gelib mezkûrlar ile Belgrad'da yahut Belgrad'ın ve Semendre'nin ortalık yerinde bir münasip yerde buluşub mezkûr yahudinin öldüğü ve esbabının hususu Allah emriyle teftiş oluna hak nice zâhir olub

eminler nice görürse tazmin olunub yerine vara zirâ biz dilemeyüz ki sizin âdemlerinize bizden ve bizim âdemlerümüzden zulüm vâki ola ve dahi yüceliğünüz sağ ve şad olub ulu kardaşımız ve sevgilü ve hurmetlû dostunuz gibi bu mektup Şoşpron. . . . adlı kendü şehrimizde yazıldı. Yuniusun 8 inci gününde Cemâziyelâhirin 17 sinde olmuş olur. “8. VI. 1487=17 Cumad II. 892.”

MACAR KRALI MATHİAS'IN BAYEZİD II. E
MEKTUBU (1489-894)

(Topkapı Arşivi E-6633)

«Sûret-i mektube-ı Üngürûs انكروس kral'ı»

“Gayetde rûşen başlar başı ve kuvvetlû Efendi Sultan Bâyezid Han'a müslümanların ve gayrı çok vilâyetlerin ulu sultanına efendim ve karındaşım ve dostum ve bizim gayetde sevgilü hısmımıza çok sağlıklar ve muhabbetler ve eyü tâli'ler yüceliği kabul kıla Matyas'dan ki Allahın inâyeti ile Üngürûs ve Çeh چيخ kralı ve Becs بيح Herseki ve nice gayrı vilâyetlerin beğidir bâdehû yüceliğünüzün mektubun yüceliğünüz kulu Ali bize getürdü biz anı gönülle kabul idüb ve içinde olanı fehm etdük ve şöyle anladuk ki ortamızda olan dostlığı yüceliğünüz riâyet ider ve min baad girü riâyet itse gerek eğer bir kimesne gelüb bir gayrı vâki' nesne ilka iderse inanılmıya denilmiş bu nesneye yüceliğünüze cevap veririz ki şübhemiz ve tereddüdümüz yokdur ki şol ki dostluk ve muktezâyı muhabbetdür kemâyenbağı riâyet idersiz ve tahkik bilürüz ki şimdiye dek bize ve ilümوزه ايلوموزه ve âdemlerümüze her ne yaramazlık ki olmuş ise sizden değıldir ve sizin emrinüz ve mâ'irifetünüzle değıldğr yüceliğünüz dahi bu cânibi ol vecih üzere bile ammâ ki yüceliğün yazmışdır ki bu taraftan Söreny'den سوريندن yüceliğünüzün iline ve gününe çok ziyan ve zarar olurmuş ve yüceliğün yazmış ki biz irak memlekette olduğumuz sebepten olan ziyanları bizim âdemlerimiz bize ilâm itmezlermiş bu nesneye yüceliğünüze cevap veririz ki gerçek ki olan ziyan bize cümlesi ilâm olunmaz bunu dahi muhakkak bilürüz ki bu tarafa olan ziyanların dahi cümlesi size ilâm olunmaz zirâ eğer yüceliğünüze bu taraf olan ziyanların cümlesi arz olunaydı tahkik bilür idi ki mukayyed olub yerine kor idinüz meğer ki size yazub bildirdüğümüz nesne gayrı veçhile arz olunur ve yüceliğünüze malûm ola ki bundan evvel defeâtla ol taraftan bu cânibe olan ziyanlarçün ve akınlarçün ki şikâyet itmışdik bilürüz ki

ol kadar şikâyet ile yüceliğünüzü incidib dururuz tekrar anmağa ve şikâyet itmeğe utanuruz ol sebebden nice kere bundan evvel yüceliğünüze yazub bildirmiş idik ki yüceliğin bir yarar emîn âdem gönderüb biz dahi bu taraftan bir âdem gönderüb mezkûrler varub ortada olan ziyanı teftiş idüb görüb olan ziyân yerine konulub idenin hakkından gelineydi tâ ki gayrı kimesneler anı görüb yaramazlıktan vaz geleler idi öyle olsa yüceliğünüzden temenni ideriz ki yüceliğün kendû yarar itimad itdiği ehl-i hakem âdem gönderüb teftiş itdürüb olan ziyânlar yerine konula biz dahi bu taraftan bir anun gibi âdem gönderüb ol vecih üzere idiyoruz zirâ ki böyle olmayıcak iki cânib dahi şikâyetden emîn olmaz zira bize dahi her gün gelen şikâyetler gibi evvelki gün Bosna Beğinden şikâyet itdiler ki haylı akıncı Bosna ve Hırvat'a ve gayrı kal'alarımızın altına seğirdüb ziyân etmişler ve dâyimâ sınıb gitmişlerdi eğer yüceliğin bunun tahkikin bilmek istersenüz kati amandur ve yüceliğünüze mâlûm ola ki mâdem ki ol Bosna Beği Bosna'dan gitmiye aramızda olan musaleha tamam riâyet olunmaz zirâ bize mâlûm olmuşdur ki mezkûr Bosna Beği sizin yüceliğünüzün emrine muti değıldir eğer ölecek olursa dahi bize muhalefetin komaz ve bunda hakkile düşürdüğümüz âdemlerinin intikamın almayınca komaz pes öyle olıcak ortada olan dostluk nice riâyet olunur ve bunun gibi dostluğa nice ümid tutulur Semendre Beğinden hiç veçhile şikâyetimiz yokdur isteriz ki himmetiniz andan drîğ olunmiya ve yüceliğünüzden çok şükrümüz var şuna ki anun gibi eyü âdemi ki ahdi ve sulhu sever yanımıza konşu etdinüz zirâ şimdiedek dostluğa muhalif nesne itmemişdurur ammâ gayrı kimesneler hususâ mezkûr Bosna Beği dostluk bozulacak nesneleri her kez fevt itmez imdi yüceliğünüze mâlûm ola ki mâdem ki ol andan çıkmıya ney üceliğün bizim şikâyetimizden kurtulur ve ne biz anun ziyânundan kurtuluruz imdi yüceliğünüzden temenni ideriz ki bir yarar âdem gönderüb teftişe tdirilüb ziyânlar yerine konula ve biz dahi ol üslûp üzere idiyo (ru)z tâ ki iki cânibin hayfları yerine konula ve idenlerin hakkından geline tâ ki ol te'dibi görüb yaramaz olanlar edeb alalar ve bu nesne ile arada olamaz dostluk ve karındaşlıktan faydalar zâhir ola bu nesnelere ve gayrı hususatıçün Padişah kulu Ali ile yüceliğünüze bir nice haberler gönderdik yüceliğünüz anı istima idüb itimâd idesiz ve yüceliğünüz sâlühâ ve tâmmühâ sağ ve esen olasız ve bu kâğıt Neustadt'ın alt yanında ordumuzda yazıldı Yuniyunun yirmi beşinci gününde dimiş bu takdirece evâhir-i recebde yazılmış olur" (25 Haziran 1487 = 26 Receb 894).